

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 17 (30)

Суми – 2019

**SECTION 6
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW**

**СЕКЦІЯ 6
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p:64>

**ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, ЯК ОБ'ЄКТА
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
АСПЕКТИ¹**

*Мельник Вадим Іванович,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Стаття присвячена проблематиці вивчення та дослідження питання поняття економічної безпеки держави, як об'єкта адміністративно-правової охорони. Акцентується увага на тому, що одним із важливих завдань у сучасній адміністративно-правовій науці є питання визначення поняття певного суб'єкта, процесу, речі чи іншого об'єкта наукового інтересу. Вважається, що це сприятиме уникненню різних часто алогічних його формулювань, імовірних розробці уніфікованих підходів до розуміння його сутності, зокрема і для можливих подальших наукових досліджень із питань удосконалення наявної державної системи забезпечення економічної безпеки України тощо.

Наголошується, на безспірній значимості всілякого легального сприяння належному функціонуванню економічній безпеці держави. Насамперед, було акцентовано увагу на тому, що це пов'язано з прагненням реального самостійного подальшого розвитку країни, в умовах складних політико-правових перетворень та територіальних змін у недалекому минулому, а також динамічним перебігом активних глобалізаційних процесів і посиленням відчутного деструктивного впливу існуючих та появи нових руйнівних загроз для національної економіки в сьогоденні дні та, очевидно, короткостроковій перспективі.

Встановлено, що необхідність забезпечення економічної безпеки була задекларована в Основному законі та інших документах, які мають важливе значення для української держави. Вказані акти також визначають (визначали) коло суб'єктів, уповноважених на реалізацію такого напряму політики держави, їх компетенцію, права та обов'язки, юридичні гарантії тощо.

При цьому, наголошується, що значимою є проблематика визначення поняття економічної безпеки, зважаючи на її багатоаспектність, відсутність трактування терміну саме у законодавчих документах та, безумовно, її непереоціненої значимості для сучасної країни. Зважаючи на пріоритетну роль держави у питанні забезпечення економічної безпеки України вказується на доцільності формулювання такої дефініції, з точки зору адміністративно-правової науки.

З метою якісного вирішення поставленого наукового завдання наводяться погляди

¹ Робота виконана в проєкті 0118U003582

провідних вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців минулого та сьогодення, а також опрацьовуються відповідна національна правова база. Ураховуючи поточні правові реалії, думки вчених фахівців і науковців пропонується авторське трактування поняття «економічної безпеки держави», саме як об'єкта адміністративно-правової охорони.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, безпека, економічна безпека держави, поняття економічної безпеки держави, поняття економічної безпеки держави, як об'єкта адміністративно-правової охорони.

Melnik V. I. The concept of economic security of the state as an object of administrative and legal protection: theoretical and methodological aspects. The article is devoted to the problems of studying and researching the concept of economic security of the state as an object of administrative and legal protection. Attention is drawn to the fact that one of the important tasks in modern administrative law is the question of defining the concept of a particular subject, process, thing or other object of scientific interest. It is believed that this will help to avoid various often logical formulations of it, likely to develop unified approaches to understanding its essence, in particular and for possible further scientific research on improving the existing state system of ensuring the economic security of Ukraine, etc.

It is emphasized on the undisputed importance of all legal assistance to the proper functioning of the economic security of the state. First of all, it was emphasized that it is connected with the desire for real independent further development of the country in the conditions of complex political and legal transformations and territorial changes in the recent past, as well as the dynamic course of active globalization processes and strengthening of tangible destructive influence of existing and emergence. new devastating threats to the national economy in the present day, and obviously in the short term.

It was established that the need for economic security was declared in the Basic Law and other documents that are important for the Ukrainian state. These acts also define (define) the range of subjects authorized to implement such a policy of the state, their competence, rights and obligations, legal guarantees, etc.

At the same time, it is emphasized that the problem of defining the concept of economic security is important, given its multidimensionality, the lack of interpretation of the term precisely in the legislative documents and, of course, its overstated importance for the modern country. Considering the priority role of the state in the issue of ensuring the economic security of Ukraine, it is pointed out that it is advisable to formulate such a definition in terms of administrative and legal science.

In order to qualitatively solve the set scientific problem, the views of leading domestic and foreign scientists and scholars of the past and present are presented, as well as the relevant national legal framework is being worked out. Taking into account current legal realities, the opinions of scientists and scientists suggest the author's interpretation of the concept of "economic security of the state", just as an object of administrative and legal protection.

Keywords: administrative and legal protection, security, economic security of the state, concept of economic security of the state, the concept of economic security of the state as an object of administrative and legal protection.

Вступ. Одним із центральних завдань у сучасній науці є питання визначення поняття певного суб'єкта, процесу, речі чи іншого об'єкта наукового інтересу. Існування єдиної загальноприйнятої позиції щодо такого об'єкта дає можливість уникнення багатозначності формулювання останнього, вироблення єдиних комплексних підходів до розуміння його сутності тощо. Не є винятком і адміністративно-правова наука однією з цілей якої є якраз вироблення змісту базових категорій, що характеризують сутність та

особливості певного явища, категорії що, в подальшому, безперечно, матиме вагоме теоретичне значення для якісного дослідження. Це має відношення й до безпекової сфери, в якій значна кількість понять не знайшли свого юридичного відображення та, безумовно, потребують особливої уваги.

Постановка проблеми. Так, на сьогоднішній день гострою є проблема визначення поняття «економічної безпеки держави» як об'єкта адміністративно-правової охорони. Адже,

відсутність єдиного комплексного підходу суттєво ускладнює змістовне вивчення й дослідження вказаної дефініції. В наукових джерелах існує безліч підходів до трактування названого терміну, однак саме з позиції адміністративного права вказана дефініція вимагає уваги. Ціннісність такого дослідження полягає і в тому, що його результати матимуть значення для появи нових теоретичних напрацювань із питань удосконалення наявної державної системи забезпечення економічної безпеки України, чітко окресливши компетенцію кожного з них. Це також пов'язано з тим, що кожного року збільшується кількість таких протиправних діянь, що завдають значної шкоди економіці нашої держави, а це, в свою чергу, негативно відображається й на інших сферах суспільного життя. Все говорить про важливість вказаного питання і тому ця тема є актуальною та, відповідно, потребує змістовного вивчення й дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказане питання прямо чи опосередковано досліджувалось такими науковцями, як В. Д. Бакуменко, О. Г. Білорус, І. Ф. Білько, Л. В. Герасименко, В. О. Гончарова, З. Б. Живко, С. І. Лекарь, Ю. В. Ковбасюк, Д. Г. Лук'яненко, Н. Machovski, І. Г. Мішина, С. Murdoch, А. М. Михненко, Г. А. Пастернак-Таранушенко, Г. М. Сашук, В. К. Сенчагов, Д. В. Сидоренко-Стеценко, Ю. П. Сурміна та іншими. Однак, зважаючи на важливість цієї проблематики для вітчизняної адміністративно-правова науки воно залишається актуальним і потребує уваги.

Постановка завдання. На основі теоретичних напрацювань та з розумінням сутності економічної безпеки держави сформулювати її поняття як об'єкта адміністративно-правової охорони.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи зміст поняття економічної безпеки держави, необхідно більш детально зупинитися на визначенні сутності економічної безпеки та її основних характеристиках. Вважаємо, що такий підхід сформує більш повне уявлення про її сутність та значення, що позитивно вплине на здійснюване наукове дослідження.

З моменту, коли був затверджений Акт незалежності України (24 серпня 1991 року), в якому було проголошено створення самостійної української держави [1], відбулося юридичне визнання необхідності обрання власного подальшого суспільно-державного розвитку. Цілком виправдано та слушно, що таке прагнення віднайшло своє підтвердження і в Основному законодавчому акті держави, де у ст. 1 вказаного, що Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [2]. Відтак, одним з

основних завдань для неї стало забезпечення безпечного становища всіх сфер життєдіяльності останньої, адже нормальний розвиток держави та її суспільства неможливий без всебічного, надійного забезпечення безпеки в усіх найбільш важливих сферах суспільно-державного життя. У зв'язку із цим, найважливішою особливістю соціальної форми розвитку є якнайтісніший зв'язок та взаємозалежність між розвитком і безпекою як двома сторонами загального процесу життєдіяльності відкритої соціальної системи. Первинним є розвиток; безпека – вторинна й покликана забезпечити цей розвиток, захистити його від різних загроз [3, с. 6-7]. Тобто, нормальний і, при цьому, систематичний розвиток є можливим винятково тоді, коли ефективно забезпечується безпека.

При чому, в контексті економічної складової, то у відповідності до положень актуального законодавства мова йде про державну безпеку. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [4] таким вважається стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [4]. Тобто, в новому законодавчому акті, що врегульовує питання базових принципів національної безпеки і оборони, цілей й основних засад державної політики, щодо захисту, як всього суспільства, так і кожного громадянина від тих чи інших загроз виокремлено державну безпеку, яка, відповідно, включає в себе й економічну складову. При чому економічна безпека займає чільне місце в структурі державної безпеки. Як вказує О. М. Чечель, економічна безпека держави є не лише однією з найважливіших складових її цілісної системи, але й базовою, вирішальною умовою дотримання і реалізації національних інтересів [5, с. 302].

Змістовною є думка, що вона також, зважаючи на власну багатогранність є широкоаспектною категорією. І, як наголошує Г. П. Ситник, будується в межах об'єктивних та суб'єктивних процесів під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів [6, с. 645], і в якій безперервно відбуваються процеси взаємодії та протидії життєво важливих інтересів держави, суспільства та особистості із загрозами цим інтересам – як внутрішніми, так і зовнішніми. Як цільова функція цієї системи виступає міра захищеності цих інтересів від загроз [3, с. 7]. Будь-яка система (від грец. *systema* – складене з частин, сполучене) – це сукупність елементів, що знаходяться у відносинах та зв'язках між собою і

утворюють певну цілісність, єдність [7, с. 513]. Або, як зазначає Ю. П. Сурмін, «система являє собою сукупність елементів, що характеризується структурою, зв'язками та функціями, які забезпечують цілеспрямований розвиток» [6, с. 641].

Про те, що безпека національної економіки є одним із пріоритетних напрямків державної політики, свідчить норма ст. 17 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [2], в якій задекларовано, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу [2].

Важливість дослідження стану забезпечення економічної безпеки держави пов'язана із тим, що після виходу України зі складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік їй довелося повністю перебудувати національну економіку: змінювати радянську планову економічну систему, з притаманними для неї командно-адміністративними важелями (методами) впливу, на ринкову. Остання характеризується системою товарно-грошових відносин, що виникають між покупцем і продавцем, яка включає механізм вільного ціноутворення, вільне підприємництво, що здійснюється на основі економічної самостійності, рівноправності та конкуренції суб'єктів господарювання у боротьбі за споживача. Функціонування ринку підпорядковується законам товарного виробництва – закону вартості, попиту і пропозиції та закону конкуренції. Саме на основі дії цих законів формується ринкова ціна, яка врівноважує попит і пропозицію, регулює обсяг і асортимент вироблених товарів, впливає на розвиток виробництва і є основним регулятором господарської діяльності [8, с. 281].

Зазначений процес перебудови супроводжувався цілою низкою проблем економічного, політичного та соціального характеру, адже розпад СРСР спричинив дезінтеграцію виробничих структур, розрив та втрату ustalених господарських зв'язків, розбалансованість між видобувними та переробними галузями промисловості, суттєвий дисбаланс у регіональному розвитку і, як наслідок, втрату конкурентоспроможності національними виробниками та згортання внутрішнього ринку. Також у цьому контексті доречно навести думку, яку висловлює Д. В. Сидоренко-Стеценко, що проблеми соціально-економічного характеру, які супроводжували процес перебудови української економічної системи, досить сильно впливали на стан економічної безпеки, зокрема, до них належали: реструктуризація та хаотичне

реформування галузей промисловості, неконтрольовані приватизаційні процеси, величезні зовнішні кредити, руйнування ustalених зв'язків та традицій в освіті, медицині, культурі та правоохоронній системі, що призвели до таких негативних явищ як падіння виробництва, збільшення залежності від інших держав та міжнародних організацій, некерована інфляція, зубожіння населення, вплив умів, погіршення демографічної ситуації [9, с. 110-111].

Наразі можна констатувати, що Україна вже пододала перехідний період і сформувала надійні підвалини для подальшого розвитку та стабілізації національної економічної системи з ринковим механізмом управління нею. Однак, питання забезпечення економічної безпеки держави у зв'язку із цим аж ніяк не втрачає своєї актуальності.

В той же час, безперечно, значимою є проблематика визначення поняття економічної безпеки, зважаючи на її багатоаспектність, відсутність трактування терміну саме у законодавчих документах (актах пріоритетної юридичної сили) та, безумовно, її значимості для сучасної країни. При цьому, здійснюючи спроби формулювання такої дефініції, найбільш вдалим вбачається її позиціонування з точки зору адміністративно-правової науки, яка, в свою чергу, формує основу для діяльності України у питанні забезпечення економічної безпеки держави.

Слід відзначити, що сьогодні жоден із вітчизняних законодавчих актів не містить офіційного, чітко сформульованого визначення поняття «економічна безпека». Єдине згадування про нього міститься у Наказі Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277 [10], в якому закріплено, що економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [10]. Складовими економічної безпеки є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки [10].

Звертаючи до документів державного характеру, слід вказати, що у Концепції економічної безпеки споживчої кооперації України, що була затверджена Постановою Ради центральної спілки споживчих товариств України від 12.11.2008 р [11], економічну безпеку було визначено як стан захищеності суб'єктів

господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності [11].

У науковій літературі існує велика кількість підходів до визначення сутності поняття «економічна безпека». Так, після набуття Україною незалежності одним із перших, хто висвітлює питання економічної безпеки, був Г. А. Пастернак-Таранушенко, який визначив її як стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців [12, с. 29]. Натомість, такі вчені, як В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько, О. Ф. Белов вважають, що економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави [13, с. 8].

З точки зору І. Г. Мішиної, економічна безпека – це основа життєдіяльності суспільства, його соціально-політичної та національно-етнічної стійкості [14]. Вона являє собою економічні відносини, горизонтальні і вертикальні, між державою, регіонами, підприємствами й окремими індивідами з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки, навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів [15, с. 3]. На думку В. К. Сенчагова, економічна безпека – це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечуються гарантований захист національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал навіть при несприятливих умовах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [16, с. 23].

О. С. Власюк, аналізуючи теорію і практику економічної безпеки в системі науки про економіку, робить висновок про те, що економічна безпека має розглядатися як складна поліструктурна наука, яка, за аналогією з безпекою екологічних, біологічних, технічних систем, тощо, є наукою про безпеку (точніше «життєздатність») соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [17, с. 45]. Деякі дослідники пропонують економічну безпеку розглядати як стан, в якому народ (через державу) може суверенно, без втручання і тиску ззовні, визначати шляхи і форми свого економічного розвитку [18, с. 16].

В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько та Л. О. Мелент'єва, вивчаючи сутність економічної безпеки України, доходять висновку, що вона являє собою стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз [19, с. 31]. Я. В. Орлова та В. І. Савчук з приводу розуміння поняття економічної безпеки пишуть, що в загальному розумінні безпека – це низький рівень загроз, які можуть перешкоджати стійкому функціонуванню певного суб'єкта [20, с. 120]. На підставі цього автори поняття економічної безпеки країни трактують як складну багатофакторну категорію, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави на якомусь визначеному рівні, з метою протистояння дестабілізуючій дії різноманітних чинників, внутрішніх та зовнішніх, а також з метою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [21, с. 120]. Є. А. Олійников характеризує економічну безпеку як захищеність країни від наявних чи потенційно можливих загроз [22, с. 27].

Заслугове на увагу думка, яку висловлює І. В. Розпутенко, що економічна безпека – це стан національної економіки, який характеризується економічною незалежністю держави, стійкістю та стабільністю функціонування її економічної системи, здатністю національної економіки до саморозвитку та прогресу. Економічна безпека є важливою складовою національної безпеки, що створює оптимальні економічні умови існування нації та держави, суспільства і людини, виявляє та усуває внутрішні і зовнішні загрози національним економічним інтересам, а також забезпечує спроможність національної економіки належним чином задовольняти духовні та матеріальні потреби власних громадян, суспільства та держави, їх добробут, економічну могутність та необхідний оборонний потенціал, що є запорукою стабільного функціонування держави й громадянського суспільства та їх інститутів. Складовими економічної безпеки є сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, військово-економічна, технологічна, кадрова й демографічна, продовольча безпека. Розрізняють економічну безпеку особи, соціальних груп, підприємства, держави, міжнародну [23, с. 185]. Німецький дослідник Х. Маховські, вивчаючи свого часу явище економічної безпеки держави, дійшов висновку, що її сутність полягає у забезпеченні досить високої міри незалежності від стратегічних партнерів, тобто тих, які потенційно можуть впливати на політичні рішення, які будуть неприйнятні з

комерційної точки зору [24, с. 42].

Схоже за змістом, проте, у більш розширеному вигляді, визначають вимоги, що пред'являються до економічної безпеки держави, американські дослідники. На їх думку, вона має відповідати щонайменше двом найбільш важливим аспектам (умовам), а саме: 1) бути спрямованою на збереження економічної самостійності країни, її здатності у власних інтересах приймати рішення, що стосуються розвитку економіки в цілому [25]; 2) бути спрямованою на збереження вже досягнутого рівня життя населення, а також відшукування та збільшення можливостей його подальшого підвищення (поліпшення) [26, с. 34].

Не можна не відзначити позицію О. Ф. Белова, який, аналізуючи економічну безпеку України її пріоритети та механізми забезпечення, визначає наступні вимоги та критерії, на які має спрямовуватися державна політика щодо забезпечення національної економічної безпеки та якими вимірюється її ефективність: 1) по-перше, економічна незалежність, насамперед, можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у світовому поділі праці; 2) по-друге, стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів; 3) по-третє, здатність до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, вести ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни [17].

Отже, враховуючи вищевикладений матеріал, вважаємо, що під економічною безпекою держави, як об'єкта адміністративно-правової охорони варто розуміти такий стан національної

економіки, який гарантує захищеність та забезпечує стійкість національної економіки по відношенню до можливих, а також наявних (дійсних) внутрішніх і зовнішніх загроз, характеризується високою мірою стабільності та міцності усіх елементів національної економічної системи, а також її здатністю до збереження вже досягнутого рівня життя, самовідтворення і постійного розвитку з метою якомога повнішого та збалансованішого задоволення потреб власного населення і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на рівні світової системі господарювання [28, с. 177]. Думається, що вказане тлумачення найбільш змістовно й повно характеризує економічну безпеку держави, як об'єкта адміністративно-правової охорони.

Висновки. На сьогоднішній день гострою є проблема визначення поняття «економічної безпеки» як об'єкта адміністративно-правової охорони. Адже, відсутність єдиного комплексного підходу суттєво ускладнює змістовне вивчення й дослідження вказаної дефініції. В наукових джерелах існує значна кількість підходів до розуміння сутності окресленої проблематики, що пояснюється її різноплановістю та багатоаспектністю. Під економічною безпекою держави, як об'єкта адміністративно-правової охорони варто розуміти такий стан національної економіки, який гарантує захищеність та забезпечує стійкість національної економіки по відношенню до можливих, а також наявних (дійсних) внутрішніх і зовнішніх загроз, характеризується високою мірою стабільності та міцності усіх елементів національної економічної системи, а також її здатністю до збереження вже досягнутого рівня життя, самовідтворення і постійного розвитку з метою якомога повнішого та збалансованішого задоволення потреб власного населення і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на рівні світової системі господарювання.

Література:

1. Про проголошення незалежності України : постанова ВР Української РСР від 24.08.1991 р. № 1427-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2016. 96 с.
3. Сашук Г. М. Безпекові імперативи телевізійного простору України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київ., 2005. 16 с.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
5. Чечель О. М. Економічна безпека в контексті державної економічної політики України. Науковий вісник Донбаської державної машинобудівної академії. Збірник наукових праць, 2009. № 1 (4Е). С. 301–308.

6. Ковбасюк Ю. В., Трощинський В. П., Сурмін Ю. П. та ін. Енциклопедичний словник з державного управління. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
7. Фролов И. Т. Философский словарь. 7 изд., перераб. и доп. М. : Республика, 2001. 719 с.
8. Мочерний С. В. Економічний словник-довідник. Київ : Феміна, 1995. 368 с.
9. Сидоренко-Стеценко Д. В. Сутність проблеми економічної безпеки України та методи її моделювання. Вісник Черкаського університету. Науковий журнал, 2009. № 152 С. 109–111.
10. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ, від 29.10.2013 р. № 1277. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html.
11. Про Затвердження Концепції економічної безпеки споживчої кооперації України : Постанова від 12.11.2008 р. URL : http://www.uazakon.com/documents/date_3c/pg_gnguso.htm.
12. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення. К. : Кондор, 2002. 302 с.
13. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. К. : НІСД, 1997. 144 с.
14. Мішина І. Г. Адміністративна процедура та контроль за діяльністю адміністративних органів в Угорщині, Польщі, Болгарії, Естонії та Албанії. К. : Вид-во УАДУ, 1999. 236 с.
15. Мішина І. Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Донецьк, 2007. 235 с.
16. Сенчагов В. К. Экономическая безопасность : Производство – Финансы – Банки. М. : ЗАО «Финстатинформ», 1998 621 с.
17. Лекарь С. І. Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки держави : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2013. 476 с.
18. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. Глобалізація і безпека розвитку : монографія. К., 384 с.
19. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. К., 1997. 144 с.
20. Орлова Я. В., Савчук В. І. Економічна безпека України та виклики сьогодення : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф. Ч. II. К. : УДУФМТ, 2010. 250 с.
21. Франчук В. І., Герасименко Л. В., Живко З. Б. та ін. Економічна безпека : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2010. 244 с.
22. Олійников Є. А. Основи економічної безпеки (державна, регіон, підприємство, особа). М. : ЗАТ «Бізнес-школа «Інтел-синтез». 288 с.
23. Ковбасюк Ю. В., Трощинський В. П., Сурмін Ю. П. Енциклопедичний словник з державного управління. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
24. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Aussichten. Aus Politik u. Zeitgeschichte, 1985. № 5. P. 39–44.
25. Сіверін В. І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2010. 193 с.
26. Murdoch C. Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability. Economics interests & national security. Lawrence, 2001. 867 p.
27. Белов О. Ф. Економічна безпека України : пріоритети та механізми забезпечення. URL : <http://old.niss.gov.ua/book/belov/6.htm>.
28. Мельник В. І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2016. 215 с.